

Izhaja 1. in 15. dne
vsakega meseca.
Rokopisi ne vračajo se.

Časopis zabavi i poduku.

Stoji na leto:
redom po 5 forintov,
izjemom po 3 forinte.

Štev. 16.

V Mariboru 15. avgusta 1875.

Tečaj IV.

Pregled. Poezija: Iz Shakespeare-ove tragedije: Romeo in Julija. — Jessika. — Iz zapiskov slovenskega umetnika. — Knez Vladimir Monomah. — Sredi vasi. — Nekoliko črtic o Bosni in Hercegovini. — Književni ogled.

Iz Shakespeare-ove tragedije: Romeo in Julija.

Tretji čin, drugi prizor.

J. P.

(Soba v Kapuletovej hiši.)

(Konec.)

Dojka. O Tibalt, Tibalt! Oh, prijatelj mili!
Prijazni, vrlji, mladi ti gospód!
Zakaj živim, da mrtvega te zrem?
Julija. Odkod vihár ta, ki besni tak' kruto?
Ubit je Rómeo? In Tibalt mrtev?
Moj dragi ujčič? Draži šče gospód? —
Potém dne sodnjega naj tromba poje!
Kdo naj živi, če teh obéh več nij?
Dojka. Ubit je Tibalt, Rómeo prognán!
Prognán je Rómeo, njegá morilec!
Julija. Bog! Rómeo je Tibaltov krvnik?
Dojka. Da! on je, on; o joj, da on!
Julija. O kačje sree, skrito v evetja lik!
Kedáj je zmaja kril tak' lep brlóg?
Preljubezni trinóg! Vrag angelski!
V golobjem pérju vran! Ti jagnec volčji!
Závrženec, obsján z nebeškim sijem!
Nasprotnik vsemu, kar se koli zdiš!
Svetnik proklét! Slepár vse části vreden! —
Priróda! kak si pót iméla v pekel,
Peklenščaka povivši vražji duh
V najzaljšega živóta smrtni raj?
Je bila knjiga kdaj, tak v mislih podla,
V platnicah lepših? — Oh! zakáj prelést
V palácah biva táko krasnih!
Dojka. Ne vére,
Ne upa stávi kdaj v možé! Nezvésti
So vsi, vsi malopridni, vsi hinavski! —
Al' kje je hlapec moj? — He! žganja sim!
Bolést, gorjé, skrbi, vse stára me.
Sramota Romeu!

Julija.

Izpihni se

Ti jezik za to kletev! — Rojen on
Nij zá-njo! Ná obrvih stolovát' mu
Sramóto sram je. Préstol one so
Pošténju, takemu, da za vladarja
Sme vénčat' je ves svet! — Le mene sram!

Dojka.

Ubijca újčičevega ti braniš?

Julija,

Al' svojega možá naj obrekujem?
Ubóžček on! Kdo drug imé mu bráni,
Če jaz, sopróga mu, bi je grdila? —
Nazaj k izvihu, bédaste solzé!
Te srage dolžna dača so gorjú,
A ne, brezumne, mili dar veselju! —
Moj mož je živ, namérjen da umré,
A Tibalt mrtev, ki je htel ga ubiti.
Al' nij tolažno to? Čemú solzé? —
Vést hujšo, kakor „Tibalt je ubit“
Sem čula, me davéčo, nezabljivo,
Utisneno globoko mi v spomin,
Kot grešni čin v zavrnéna vest črno:
„Ubit je Tibalt, Rómeo — prognán“.
Ta rek „prognán“, sam ta izrek „prognán“
Ubije Tibaltov deset tisóč!
Nij dosti, da je Tibalt usmrtjen? —
A če gorjé to hoče s spremstvom iti,
In z bolečinami družiti se:
Zakáj ne gre za rékom: „Mrtev Tibalt“
Rek: „Mrtev oča“ — „mrtva mati“
„Obá“? — To bi navadno b'lo gorjé!
Takó pa za izrekom „Tibalt mrtev“
Gre: „Rómeo prognán“, in ta izrek
Mori očéta, mater, Tibalta
In Jul'jo z Rómeom. — „Rómeo prognán!“
Ah! te besede smrt je brez vse mére,
Brez konca, kraja! Njo nij moč izréči! —
Al' kje sta oča moj in moja mati?

Denašnjeje „Zori“ je 4. štev. „Vestnika“ za njega naročnike priložena.

Jessika.

(Noveleta; spisal V. E-n.)

Pobrežje reke Themse pri Londonu imelo je pred tremi stoletji vso drugačno podobo nego dan danes. Izginole so z njega nekedanje lepe palače, in tudi krasnih vrtov, razprostirajočih se od „Whitefriars-a“ tija do sloveče opatije „The Westminster“, nij več. Tam pa, kder je v časih počasno plul majhen čolnič, reže zdaj z bliskovo hitrostjo valove hlepči parnik. Sedanje obilje mostov pak je v novejši dōbi popolnem nepotrebno storilo prej takó živahno brodnitstvo. Sila zmagujočega napredka je z mogočno rokó razgnala stari romantični duh, vladavši nekdanj nad motno, z gosto meglo krito vodo, in na tisoče plinovitih svetilnic gori zdaj ob bregovih, obsevajočih po noči, če treba tudi po dnevi, šumečega elementa širono planōto. —

Ob tihih nočeh se je na vodi zibala šestokrat ladjica, noseč presrečnega ljubimca in njega ljubimko. In kakor se za našega časa po valovih, oblivajočih podnožje marmeljatih Benetek ali neapoljskih brežin pogostoma čuje o tihotnem šepetanju in prisezanju ljubezni, — takó je bilo ob svojem času na reki Themsi: mnogokrat je bila ona néma priča ljubeznih prizorov. Mladenči vseh stanov, velikaši, plemiči in prostaki znali so v takovih rajskih trenutkih umeteljno ubirati strune, a mej strunin brenk izlival se je srebrozvonéhi glas ljubimke.

Lepi, prekrasni so bili ti časi stare romantike!

*

V največji milōbi je razlival mesec svojo blede luč doli na jedini most, ki je preko široke Themse se raztezajoč oprtiv nosil do sto hišic. To so bile po večem prodajalnice, s skopo odmerjenimi prostori za stanovanje. Po vōdi so se vlekle dolge sence. Valōvje, hiteč skoz široke oboke mósta, je vzročevalo nekovo čudnostno, skoro sanjarsko šumenje. Znameniti „Globe-Theater“, v katerem je Shakespeare šestokrat nastopal v svojih lastnih igrah*), bil je užé zaprt.

Pōzna noč je užé bila. Malo ljudij je videti po ulicah; večina se je užé podala k počitku.

Mej nočnimi potniki zaslužita našo pozornost osobito dva, katera z jako brzimi koraki hitita do stopnjic, držéčih k vodi. Tija dospévši odvezeta čoln ter odrineta od kraja, veslajoč proti mostu. Prvi je mož v najkrepkejših letih. Aristokratom nikakor nij prištevati, da-si je prijatelj večim ondaj jako slovečim možém te vrste, kakor sta bila: grof Essex, Raleigh i. d. Ukljubu temu pak mu je brati na obrazu nekova nenavadna plemenitost. Pod lepo obokanim čelom, znakom duševne vzvišenosti, žari mu temno okó. To okó je znalo pogledati na dno človeškega srcá! Nekoliko obočene obrvi dajale so obrazu neko posebno resnost, a krog majhenih, mičnih ustnic bilo je brati dobrovolje in ostroumje. Črnikasta brada mu je bila kratka pa šilatna. Glavo pokriva stožast kriljak, z velikim mahajočim peresom. Njegov jopič ima umetne razporke in je od najfineše rōbe. Zapestke ima od dragocenih flandriških čipek. Na boču meča, ob strani, blesté se krasni rubini. In kedo je ta mož? — Miloglasni labod avonski: Shakespeare. Tovariš njegov pa je postaran ribič, lastnik čolniča. —

*) Ena glavnih in najboljših nalog Shakespeare-ovih bila je „duh“ v Hamletu.

Ured.

Onda je Shakespeare užé slovel kot velik dramatik. V tej dōbi življenja, v kateri je bil ondaj Shakespeare, nij čudo bilo, da se je avonski pevec, ta duševni velikan, uklanjal onej strasti, katera toliko ljudij postavlja v divni raj minljive zemske sreče, — še več pak jih v naročje črnemu obupu paha. Vzplamenela mu je v srcu žarna ljubezen k deklici nebeske lepote. Obrazotvorne slike njegove žive domišljave našle so v primeru te deve svoj živi uzor. To noč mu je nekova posebna strast motila mir srcá; moral je ob pozni uri iti po svojega zamolčljivega voznika in kmalu je lahna ladjica z obema bégala proti dobro znani spalnici premile deklice. Vrh tega pa mu je nocoj težko ležalo nekovo predčutje na srcu: skoro mu je užé jelo žal bivati, da je ubogal srčni nagon; ali sladka nada, v malo trenutkih uživati srečo njenega svidenja, kmalu popolnem prežene vse skrbi, ki so mu ravno preje rojile po glavi.

Jessika je bila hči obče zaničevanega národa, kateremu je bil boje Abraham oča. Nje roditelj je bil, kakor ljudje te vrste sploh, hud oderuh. Jemal je od ljudij blago v zastavo, izposojeval na visoke obresti in poleg tega se pečal s prodajo zlatnine in dragenja kámenja. Svojo prodajalnico je imel baš nad tretjim obokom mosta, na strani, ležeči proti staremu mestu City.*). Samó dvoje rečij je čislal na svetu: denar, in svojega otroka. Zaradi nenavadne lepote je Jessika že v néžnej mladosti slula daleč okrog. Pozneje so jej sploh rékali: „Mostna roža.“ Kakor je užé navada, hodili so mladenči raznih stanov pogostoma k staremu Manasseju, prosit za roko njegove hčere. A Jessiki nij bilo za ponudbe niti imovitih snubačev, niti za primoženje v najplemenitejše rodbine. Tudi je bil stari žid nasproten vsaki zvezi s kakim kristijanskim mladenčem, zato, ker se je užé z maternim mlekom nekega posebnega črta do spoznavalcev Kristovega uka nasrkal, potem pa ker sta strast in zaničevanje od strani kristjanov v njegovej duši čem dalje tem trdnejše korenine poganjala. Dá, reči se je smélo: žid bi bil v svoji trmoglavnosti in divjosti lahko najgroznejši umor izvršil, samo da svojo strast utolaži. Za nič na svetu ne bi bil privolil, da bi draga mu hčerka se poročila s kristijanom; to bi bil smatral stari Manasse za največi prestopok, za najhujšo sramoto svojega „rodu!“ —

Shakespeare-ov čolnič zlahkoma plava dalje. Črez nekaj trenutkov dospeje v temoto, ki je ležala pod obokom, in ondi pristane pri kozači (eisbrecher).

Visoko gori imela je Jessika svojo spalnico. Devojka si je bila brez vedenja svojega očeta priskrbela ključ, s katerim je mogla v nekovo spodaj ležečo sobico priti, ki je bila v zvezi z majhenim balkonom. S tega se je po vrvnati lestvici spuščala v naročaj čakajočemu ljubimcu.

Krasna židka bila je zavita v sivo obrobljen baržunast plašč. Svoje velike črne oči je obračala zdaj gori proti zvezdatemu nebu, zdaj zopet ljubeznjivo upirala na svojega druga. Ladjica se je počasno zibala dalje; nad njo je svetil mesec, okrog nje so mrmrale vodice, in v njej sta sladke besede šepetajoč strastno se poljubovali dve človeški bitji, uživajoč kratke trenutke begajoče zemske sreče.

Takó sta se šestokrat shajala in za trenutke pozabivala svet in njegove trde ukaze, ki zapovedujejo „ločitev.“

*) City je najstarejši in najbogatejši del londonskega mesta, ter središče vse kupčije.

Pis.

„Ako me ljubiš“, jame Shakespeare prijemši devoj-
kino mehko ročico, „ako me ljubiš, ne povrni se več k brez-
čutnemu očetu, ki nij vreden, da te sme imenovati svoje dete.
Premila moja vérna Jessika! še to noč moraš ubežati z
menoj; vselej ti bodem mogočen varuh. To moje srce bode
odslej tvoj dom, in moja ljubezen in udanost naj ti sladi vse
dni življenja!“ — „Samó nocoj še ne“, odvrne deklica; „vest
mi ne pripušča, da bi na stare dni zapustila svojega očeta
bedam in nadlogam starosti. Toda prositi ga čem, ali morda
nema kamenitega srca; sej me ljubi, zeló ljubi; morebiti mu
vendar omečim trdovratno voljo.“ In solze polijo dekle. „Ne
žali se zaradi tega“, teši jo Shakespeare, „ostani zvesta
svojim prisegam! Ljubi me neprestano, kakor te ljubim jaz;
pôtler naj se zgodi, kar koli se hoče; v tvoji ljubezni bodem
srečen.“ Med tem se je luna popolnem skrila za oblake, in
nad reko je zavládala globôka tmina. Jessiko naenkrat
presune nékova groza; brž poprosi ljubimca, naj krene proti
domu. Kmalu je barčica tekla nazaj proti mostu. Kar
opazi Shakespeare nekovega človeka, stoječega na širô-
ki kozači pri vratih židovega stanovališča. Tudi Jessika
je spazila to podobo in jelo jo je jako skrbeti, da ne bi bil
to nje oča.

„Morda pa je le stari brodnik, ljubka; glej zdaj ga
užé nij; mogoče, da se je v kakem čolniču, ki so ondi pri-
vezani, na breg odvézel“, miri Shakespeare svojo tovari-
šico. In v istini nij bilo več videti one podobe.

Jessika je bila zopet mirneja, da-si je nocoj izginolo
pravo veselje iz njene duše. Nekova bridka slutnja jej je
še težila srce in želela si je, čem preje nazaj priti v svojo
spalnico.

Dospevši do kozače rahlo prime ljubimec svojo drago
ter jo varno nése iz čolniča. Med tem, ko sta se vozila,
bila je naraščajoča voda porosila kozačo Shakespeare
razprostre svoj plašč preko njega, da bi si deklica ne zmo-
čila nog.

„Draga, bog te obvari; spominaj se mène!“ S temi be-
sedami se poslovi pesnik od nje, gorko jo poljubivši na čélo.
V tem trenutju se on zgane. Nekoja roka ga prime za ramo
in ga drži takó močno, da se jedva gane. Na uho pa mu
bije grozilna beseda:

„Kristijanski pès! Slednjič se mi je vendar posrečilo,
da te zasačim!“

Shakespeare napne vse moči, da se oprosti besnega
protivnika. Baš se je luna prikradla izza oblakov, in Sha-
kespeare spozna starega žida, očeta preljubljene Jessike.
Na prvi mah hoče potegnoti meč, toda urno ukroti svojo
strast. Žid same jeze nekaj časa ne more spregovoriti. Jessika
pa pade pred očetom na kolena, proseč in roteč ga, naj se
ne huduje, a ta jo z veliko silo bacne od sêbe ter reče:

„Proč! pobèri se mi izpred očíj, sramotilka svojega
očeta in celega našega národa; zbéži, ako ne, usmrtim te!“

Deklica se na vsem životu trese, zleze brzo na balkon
ter izgine. Žid, ki si je bil malo pomišljjal, brž se nečesa do-
misli; oči mu zažaré kot goreči ogórkí v tèmni nòči. Zamr-
mravši nerazumljive besede privleče izpod nedrij svitlo bodalo
ter se strašno zadère nad Shakespeare-om kričèč:

„Nevernik! Zaničevalec Mosejevih postav! Tlačitelj na-
šega ljudstva! Nikakor nij greh, ako te izročim takoj sedaj
hudiču; zrel si za pekel, in ne otideš svoji gotovi pogubi!“

To izrekši zavihiti smrtno orožje, a k sreči mu je Sha-
kespeare urno izvije iz rok. Ostra rt bodala mu samo
nekoliko oprasne polt na prsih; dalje nij prodrla.

„Starec!“ déje zdaj zmagovalec „jaz gojim pošteno
ljubezen!“

„Tudi tvoja poštena ljubezen bi bila mène na sramôto.
A nij mi dáno maščevati se, bodala več némam, žalostno
zajékne. In kot bi ga bil veter odpihnol, se z veliko spret-
nostjo dvigne na balkon, ki je visel nad kozačo, ter potegne
za sábo tudi vrvnato lestvico. Akopram ne sluteč črnega
židovega naklepa, se vendar odloči Shakespeare, poča-
kati, kaj se bode nadalje godilo; zató ostane na kozači.

Zamolkel glas, podoben prošnji za milost, začuje se
zdaj. Kmalu pa zabrni po zraku strašansk krik. Visoko
góri pri oknu se vidita oča in hči, globoko dôli dêre Themsa.
Tù doli je Jessikina spalnica. Lehko si je bilo misliti,
kaj namérjava učiniti zblazneli žid.

Shakespeare ves obupen kliče in prosi krutnega
očeta, naj prizanese hčeri. Tudi poskuša vzlezti na balkon,
odkoder bi zlahka prispel višje, toda ves njegov trud bil je
brezvspešen.

„Prokleta bodi ti pa tvoj zapljivec!“ kolne razsrdjeni
žid „dalje mi ne smeš živeti, in skvrniti mi častnega iména.“
To izrekši vzdigne hčer kvišku ter jo pahne skoz okno. —

Grozen čin je bil storjén.

Oči divjega očeta gledajo, kakó se globoko pod njim
pogreza lastno déte v hladnem grobu. Peklenska rádost se
mu bere z obraza; gladé si brado divjak zakrohóče.

Pri tem strašnem prizoru za nékaj trenutij Shake-
speare-u onemore srce. A kmalu se zopet vzdrami in
kot blisek pride mu misel na pamet. Pustivši čoln zažéne
se v mrzlo valovje, da reši Jessiko, svoje blago, čisto de-
klicio. Kder se je óna pogreznola, potone v globočino. A
užé je nij. Silni val jo je odnésel daleč odtod, in baš zdaj
je bila videti, boreč se s smrtijo, a eden trenotek pozneje
je zopet izginola. Urni plavec jo vendar dohiti, ter jo pri-
véde na suho.

„Jessika, sladka, nebéska Jessika“, milo kliče
Shakespeare, preljubo deklicio pritiskujoč na vroče svoje
srce. A črne nje oči so zaprte, snežnobeke ročice velo visé
ob životu; dolgi, temni lasje jej odevajo rame kot mokra
tančica. —

Vse poskušnje obuditi jo k življenju bile so zahmán.

Življenja luč jej je ugásnola na veke. Srce bijóče ravno-
kar takó gorko je zdaj neobčutljivo.

Prekrasno cvetlico, vzrazstlo sredi puščave, pokosila je
smrtna kôsa v najdivnejšem cvetu in najlepšem duhu. Avonski
pésnik pa je često potem hodil molit na gomilo svoje žalostno
izgubljene Jessike.

V svoji burni domišljavi je čul nje zvoneči glas v naj-
slajšem pihljaju zefira, in rózice, ki so kinčale njeno gomilo,
ménil je, da dišejo in duhté z njenih ustnic.

S časom, ko se je bila žalost po premili ljubimki spre-
menila v mirno česčenje, poslalil je véliki Britanec njeni
spomin v svojih nesmrtnih poezijah. Dà, deklica z london-
skega mosta, to je ista „Jessika“, katero nahajamo v igri:
„The merchant of Venice“ (Benetski trgovec); nje tri-
noški oča pa je skopi, nepreprosljivi starec „Shylock.“

Iz zapiskov slovenskega umetnika.

Izvirno spisal Vatroslav.

XIV.

Poslednji izlet v Cerovec.

V krogu svojih dragih preživim nekaj dnij in si spočijem od prestanih viharjev, ki so se v poslednjem času nad menoj raznesli, ter se okrepčam na duhu in telesu. A ne stane me dolgo v tej selskej samoti. V mojem srcu vneme se goreče hrepenenje po svidenju z — Josipino in zbog tega napotim se doli proti — Cerovcu. Petje dobrovoljnih trgačev razlega se króg in krog po prijaznih slovenskih goricah, ko hitim urnimi koraki tija doli v priljubljeni mi kraj. Med potom sanjarim uže o radosti, katero bode moj nenadejani prihod pri Vrazovih, osobito pri Josipini provzročil. Uže uživam sladki predokus veselega najinega svidenja. Čem bližje prihajam hiši, v kateri me zvesto ljubeča, kakor sem ménil, deklica pričakuje, tem burneje pôlje mi srcé. —

Vrazove res da moj nepričakovani prihod silno iznenadi; z neizrekljivo radostjo me sprejmo. A jako se čudim, ko nobene deklice nij videti. Sicer mi takoj na misel pride, da je Vekoslava vsled možitve očetovo hišo zapustila; a kje tiči moja Josipina? Zakaj se ona ne prikaže? Je-li morda kam odšla? — Osupnen vprašam po njej.

„Menda je še na vrtu!“ odvrne mi Vrazovka.

Naglo tečem vnu na vrt in planem k bršlinovemu šatoru; a kakor od strele iz vedrine zadene me prizor, ki se tu mojemu pogledu prikaže: — Josipina sedi ljubkaje pri neznanem mi mladenču! Ko mene ugleda, izvije se jej glasni vzklik iz nedrij.

Vsa kri mi šine v glavo, divje mi rojé misli po možganih; strahoviti občutki vro mi v razburjenem srcu. Od ljutosti premagan zakličem nehoté: „Oj ti zvita kača!“ ter jo mahoma pobegnem iz vrta.

Od prevelike bolesti omamljen podam se v zgornje nadstropje in vihram kakor blazen po velikej sobani sim in tam. Ko se nekoliko umirim, usedem se k mizi, zgrabim pero in napišem te-le vrstice:

Besedoprelomnica!

Hrepenenja gnan prihitel sem daleko sim jedva pričakujé trenutka, da te zopet zagledam; a moje oči vidijo te v naročju družega! To pero je preslabo, da ti popiše bolest, katera mi navzoči tej nezvestobi srcé krči! — To je tedaj plačilo za mojo požrtvovalnost, s katero sem se Vekoslavi odpovedal in svoje srcé izključljivo tebi posvetil?! Tako mi povračaš mojo udanost in vernost, katero sem hranil do tebe? Med tem, ko jaz bedák noč in dan o tebi sanjarim, laskaš se ti z isto tvojo laži-ljubeznjivostjo drugim! Zvijajčno deklé!

Ko vid'la si v naročji sestre svoje
Ljubezni mene vživati veselje:
Goreče so se tebi vnele želje —
Posesti si hotela srce moje,

in prilizovala se, da me sama posedeš; potem pa, ko si me v mrežo zamotala in osvojila, izneverjaš se meni, pozabivaš na-me in prelamlješ dano mi prisego.

Toda bôt z bôtom! méra za méro! Zató:

„Nezvesta! bodi zdrava,
Čolníc po mene plava,
Na barko kliče strél;

Po zemlji varno hodi,

Moj up je šel po vodi,

Mi drug te je prevzél.“

Bodi srečna z njim, ako si upaš biti:

„Življenje uživaj, doklér ti je moč,

Mladóst in lepoto, doklér ti je dano;

Iz hiše se vmičem v temno noč,

Sam — v srci le temna žalost z mano!“

Tvoj prevarjeni

Vatroslav.

Dokončavši ta list pograbim vso grmado mojih ljubezenskih, Josipini na čast zloženih pesnij ter je sežgem. Nič več me ne trpi v tej hiši, ki se mi je zdaj pusta in prazna zazdela. Naglo zgrabim klobuk in palico ter jo pobegnem iz mesta moje nesrečne ljubavi doli proti Ormužu.

(Konec prih.)

Knez Vladimir Monomah.

Po Kostomarovu in drugih spisal J. Steklasa.

(Dalje.)

Ostavši knez v Črnigovu moral je Vladimir s protivniki na vse strani pogajati se. Tmutarakan se je zopet izvila izpod njegove oblasti: tukaj sta se očvrstila dva druga bezdelna kneza, sinovca Rostislava Vladimiroviča. Tudi Polovci so nadlegovali brez prestanka črnigovsko zemljo. Zveza, katero je storil ž njimi Vladimir pri Perejaslavlju, nij mogla biti dolgotrajna, ker so bili Polovci narod razbojnički ter niso znali za svetost dogovorov. Polovci so se delili na orde, ki so bile pod vodstvom raznih knezov ali kanov, v ruskih letopisih nazvanih „čadjo“, in ko se je hotel eden pomiriti z Rusi, je že drugi gledal, da navali na-nje. Vladimir se je sicer sprva ž njimi dobro dogovarjal in se srečno vojskoval. Tako na primer, ko sta dva polovška kneza opustošila okolico severskega mesta Staroduba, je poklical Vladimir na pomoč drugo ordo, ž njo potolkel ona dva in potem pod Novgorodom (Severskim) razbil ordo drugega položkega kneza ter osvobodil zaplenjence, ktere so Polovci vlekli v svoja prebivališča, nazvana v letopisih „vežami.“ Na severju je imel Vladimir vedne sovražnike — položke kneze. Knez Vseslav je napal Smolensk, ki je bil ostal v oblasti Vladimirovej tudi še potem, ko ga je oče posadil v Črnigov. Iz osvete je najel Vladimir Polovce ter je vodil opustošiti zemljo položko: takrat je zadelo tudi Minsk. Tam nij po lastnem trdjenju Vladimirovem ostalo niti ljudij niti živalij. Na drugej strani se je boril Vladimir z Vjetiči: le-to slavjansko pleme se je še vedno uporno ponašalo proti oblasti rurikovega doma in Vladimir je šel dvakrat z vojsko na Hodota in sina njegovega — vodjo tega naroda. Po zapovedi očetovej se je baval Vladimir tudi v Voliniji: sinovi Rostislava so bili namreč zavladali v teh straneh. Vladimir je je pregnal ter postavil na njihovo mesto Jaropolka, Izjeslavovega sina, in ko se ta knez nij mogel sporazumeti s Kijevljani, odstranil ga je Vladimir po očetovej zapovedi ter postavil na Voliniji za kneza Davida Igoreviča, pa že v bodočem letu 1086 je posadil tamkaj drugega kneza Jaropolka. Takrat je bila oblast kijevskega kneza na tej strani še silna in knezi so se postavljali in odstranjevali po volji velikega kneza.

L. 1093 je umrl Vsevolod. Vladimir nij hotel upotrebiti

te priložnosti ter zavladati v Kijevu, ker je videl, da bi se iz tega porodili prepiri, nego je sam poslal poklicat na kijevski velikokneževski prestol Izjeslavovega sina Svjatopolka, kneza Turovskega, ki je bil stareji od Vladimira. Ves čas kneževanja Svjatopolkovega je bil Vladimir njegov verni zaveznik, podvzimal ž njim vse zajedno, ter nij pokazal niti najmanjšega poskusa oropati ga zemlje, čeravno Kijevljani niso tako Svjatopolka, kakor Vladimira čislali.

Vladimir je bil že zdaj duša vse ruske zemlje; okoli njega so se vrstili vsi važnejši politični dogodjaji.

Komaj je Svjatopolk v Kijevu zavladal, že so poslali Polovci k njemu poslanca s predlogi miru. Svjatopolk je pripeljal s seboj iz Turova družino, svoje sorodnike. Ž njimi se je v vseh slučajih posvetoval in tudi zdaj je je poprašal za svet. Oni pa so mu odgovorili, da naj vse poslance položke zapre v podzemne sobe; ko so pa zavoljo tega Polovci začeli vojsko ter si osvojili mesto Torcki v kijevskeji zemlji, spustil je Svjatoslav zadržane poslance in jim sam predlagal mir, ali Polovci zdaj niso hoteli mira. Svjatopolk mora Kijevljane za svet vprašati. Le-ti so se pa v mnenju razdelili: eni bolj odvažni so nagovarjali na boj, kajti Svjatopolk je imel vseh ljudij skupaj 800 dobro oboroženih; drugi so bili za branitev trdnjave. Nazandnje pa so sklenili, da pošljejo pomoči prosit k Vladimiru.

Vladimir je odpravil na pomoč svojo družino (spremstvo); poklical je tudi svojega brata Rostislava, kneza perejaslavskega. Vojske treh knezov so se sešle na bregu reke Stugne, kjer so se posvetovali.

Vladimir je bil tega mnenja, da se napravi mir, ker so Polovci imeli zbrane sile, kar je dokazival bojar Jan in še nekoliko drugih iz družine. Ali Kijevljani so hrepeneli po bitvi. Dozvolila se jim je. Vojska je šla čez reko Stugno v tri oddelke razdeljena pod vodstvom treh knezov čez Tripolje ter tamkaj obstala med nasipi. To je bilo 20. maja 1093 leta.

Zdaj so Polovci navalili na Ruse. Najpoprej so napali Svjatopolka, zmetli ga popolnoma, potem pa udarili na Vladimira in Rostislava. Ruski knezi so imeli malo vojske proti neprijateljskeji sili: oni niso mogli napada vzdržati, nego so pobegnoli. Rostislav je utonil pri bređenju Stugne, in tudi Vladimir bi bil skoraj zaglavljen, ko je hotel brata rešiti. Telo utopljenca so pripeljali v Kijev ter ga zakopali pri sv. Sofiji. Smrt Rostislavova je bila pripisana božjeji kazni za strogo postopanje s pečerskim ikonom, starcem Grigorjem. Ko je namreč pri nekaj priliki Rostislav Grigorija vprašal, kakšne smrti bode umrl, odgovoril mu je naravnost: v vodi. To pa je Rostislava tako razsrdilo, da je dal starčka v vodo vreči; in za to zlo dejanje, kakor se je govorilo, zadela ga je kazen božja v vodi.

Stvar se pa s tem nij končala. Polovci so prišli do Kijeva. Poprej so se med Kijevom in Višgorodom na meji Želani z Rusi še enkrat sprijeli ali je tudi tistega leta 23. julija popolnoma razbili.

Posle te bitke so se razsejali Polovci po vaseh ter lovili sužnje. Sovremenik je živo opisal stanje teh bednih Rusov, ktere so gnali sovražniki v svoje kraje. „Žalostne, izmučene, od žeje in lakote iznemogle, nage in bose, črne od prahu, s krvavimi nogami, s potrtimi obrazi so šli oni v sužnost, ter je eden drugemu govoril: jaz sem iz tega mesta,

jaz iz te vasi. Pripovedovali so o svojih sorodnikih in s solznimi očmi se obračali k nebu k Vsevišnjemu, znajočemu za vse tajnosti in bolečine.“

Bodočega leta je mislil Svjatopolk tej nesreči na vsak način konec storiti ter je zatorej sklenil mir s Polovci in se oženil s hčerjo kana Tugorkana. Ali tudi to leto nij bilo nič bolje za rusko zemljo. Kobilice so požrle vse žito in travo na polju in srodstvo ruskih knezov s položkimi kani nij rešilo Rusije napadov tega divjega naroda. Ko so se eni Polovci pomirili in sprijaznili z Rusi, so že drugi na Vladimira vodili krutega njegovega sovražnika Olega. Le-ta knez je bil poslan od Bizantincev na otok Rod, ali nij hotel dolgo tamkaj ostati, kajti l. 1093 je bil on zopet v Tmutarakanu ter je pregnal od tukaj dva brezmetna kneza (Davida Igoreviča in Volodarja Rostislaviča), kakor je tudi on bil prognan. V tem mestu je vladal mirno nekoliko časa. Ali l. 1094 pozvavši Polovce, spusti se osvojivati zemlje, v kterih je njegov oče kneževal. Vladimir se nij hotel ž njim biti, nego mu je dal Črnigov, verjetno da vsled tega, ker so mu bili Črnigovci nagneni. Vladimir sam pa je odšel v Perejaljavl.

Zdaj še le, kakor se vidi, se je razvil popolnoma značaj Vladimirov ter dozorela mu misel, da ne dela za svojo lastno korist, nego za korist vse ruske zemlje, kolikor je on mogel razumeti to državno korist.

(Dalje prih.)

Sredi vasi.

Obraz iz življenja; spisal A. Koder.

Sredi vasi, sredi vasi
Se zbirali o polnoči
Pod lipo z brati smo nekdanj,
Uživali tam zemski raj!

Le poglej jo dišečo, širokovejato, stoletno lipo tamkaj na tratini! Kako ljubó razpenja svoje vrhove nad nizke, s slamo krite, iz lesenih brvn zložene kočee, nad belo pobeljene hišice. Da! dviguje se nad krog in krog samotno selo, opasujoče je vrtove, in vidi se jej, kakor da bi hotela pre-rasti še visoki, rdeče pobarvani zvonik bele cerkvice. In pod to senčnato lipo te vabi lesena klop na svoje naročje, zelena tratina pa pregrinja cvetoči prt pod tvoje noge. Tu je oni najlepši, najprijetnejši kraj: „Sredi vasi.“

Tod sredi prijaznega sela se vije bela cesta, kakor srebrna nit mimo priprostih poslopjij dalje dalje v dolino in log. Tu jo križa ravno poleg vaške lipe nasprotna steza, ki pelje v temen gozd mogočnih hrastov, sključenih borovcev in tankih zelenih košatic, ki rastejo tamkaj ob robu nad vasjo in zrejo, kakor zvesti čuvaji, na njo.

In nekoliko bolj ob strani, kjer se razprostirajo pisani travniki, kjer cveto bele marjetice, rdeči petelinčki, zlate trobentice in marijini lasci, kjer poseda in počeplje krilati metulj od cveta do cveta: tamkaj šumi in žubori, dirja in se vpira vaški studenec in vali svoje valovčke proti jugu, tamkaj črez sredino vasi.

To je oni priljubljeni, nepozabljivi kraj sredi milega kraja, sredi rojstvene vasi, katerega se spominja vsakdo, ako ima le kaj čutil za svoje domovje, svoj rod, svoje najlepše dneve, katere je preživel ondi v družbi nedolžnih otrok pod senčnato lipo, sredi vaške tratine. To preblago mesto pa ve ceniti navadno v pravem pomenu stoprv oni, ki je ločen siloma od njega, ki se ubija po daljni tujini za skorijo kruha, ki

Naj križem svet preroma,
Vsaj vendar tujec je povsod.“

Sej je pa tudi sredi vasi vse tako prijazno, tako vabljivo, da so v primeru s tem vsa ona nakinčana, umetna, gizdava mestna šetališča, obdana krog in krog od bogatstva in leska odsevajočih palač, dolgočasni, nestrpljivi prostori, kjer se kaže toliko le za oko in za uho, — za srce, za notranji mir, za počitek po trudu dolgega dne pa nič, ali še manj kot nič! —

Le opazuj ta priprosta stanovanja, ta mala poslopja, ki se vrsté okoli in okoli vaške tratine! Kako gledajo prijaznega veselega lica obrnena vsa proti dišeči lipi, kakor bi se veselila sama sebe, svojega zadovoljnega uboštva, ki ne hrepeni po razburjeni, slepi slavi velikanskih mest. In na teh malih okencih vaških hiš, na teh lesenih hodnikih, teh slamnatih strehah, na katerih se golčé priklanjajo in poljubujejo beli golobje, kako cveto tu najlepše cvetice, katerim priliva vsako jutro žarnooka deklica in jim skrivnostno šepete:

„Le veselo rastite, lepo poganjajte popke! Kmalu pride veseli, preveseli dan cerkvenega blagoslovljenja v farni cerkvi. In tedaj — pride tudi on — iz bližnje vasi — in zahteva dišeči šopek na prsi, na klobuk — in ta šopek mora biti izmed vseh drugih najlepši — največi.“

Ko šepete tako vaška deklica in se veseli bližujočega se praznika, razvija se nad njo iznad linice rdeči „nagelj“, kakor bi jo hotel poljubiti na žareče ustnice in jej pravi: „Le upaj in upaj! Spomlad in tvoja skrivna ljubezen cvete le enkrat in nikedar več.“ Zdaj še bolj zarudi deklici obraz. In kakor v maščevanje utrga najlepši nagelj, ga vtakne na prsi in hoče oditi. — A med tem pride tamkaj sredi vasi, — on, o katerem je sanjala tako sladko zaljubljeno, jej na mežika in vtakne nagelj za klobuk, ki je bil utrgan tako brez bližnjega namena, — v krasnem razmišljenju, ki bi bil zvenol brez koristi — na dekličinih prsih.

A kjer

„Stoji, stoji tam lipica,
Pod lipo hladna senčica,
In v senci miza kamnata,
Na štiri ogle rezana“,

ondi se igra kopica vaških otrok, bosopetih paglavcev, razkuštranih, razoglavih pastirjev, veselih deklic.

Kaka radost, kako veselje je ondi!

Tu bijejo svinjko, tam žogo, tu igrajo šolo, tam nebeškajo, tu skačejo ris, tam pasejo kozo, in vriskajo in kričé, se prepirajo in hudujejo, sim ter tam posežejo si tudi s sovražnim namenom v kuštrave lasé in si pulijo srajce izza prtenih hlač, da se razlega krič daleč po vasi in se jedva beseda od besede razločuje. —

Tamkaj pod široko vejato lipo spleta nežna deklica v jutro venec iz marijnih lasev, marjetic in trobentic. V sredo pa povija rdečo purparo, ki jo je utrgalo v rumeni pšenici, purparo rdeče barve, barve vroče ljubezni, kakor je čula od svoje starejše sestre, ki ljubi posebno rdeče „nageljne“, kedo neki ve, zakaj? Okoli in okoli pa obrobja venec z višnjevo-spreminjavim kokoljem.

In ta venec je namenjen za podobo, za bridko „martro“, ki visi na lipovem deblu, katera martra je vže tako zatemnela, tako zapuščena.

Da! to bo veselje, to bo radost, ko sedejo z večera

draga mamica tja pod lipico, povzdignejo oči in vidijo zelen rdeč venec na znamenju, sredi tibe vasi. —

Pod košato lipo sredi vasi se zbere v poldanskej vročini vračajoča se s polja družina bližnjih sosedov. Ondi poseda zagoreli hlapec; zagorela dekla briše si tu z rokavom obilni pot z gorečega čela. A vendar dobra volja jej ne gine zaradi tega.

Oni le fant v raztrganem slamniku in z lepim šopkom za njim, pika in nagaja vedno svojo sosedo, deklo. Stara teta treijanka to urno zapazi. Neprimerno se jej zdi in celo pregrešno tako nagajanje in sama ne ve, kako bi varovala sebe in druge mlajše tiste nevarnosti, katero odvrčamo z molitvijo: „ne vvedi nas v skušnjavo.“

Kakor nalašč jo reši zdaj cerkovník pod zvonikom, ki zazvoni poldne. Teta urno naredi velikanski križ po nagubanem čelu in prične pobožno sklonjena „angeljsko češčenje.“

Vsa njena družina jej pritakuje in odgovarja. Radvanja in šale je konec. A ko tetka posled pritakne še en „očenaš“ za vse mlade, grešne, zapeljive, da bi se poboljšali in „brumno“ živeli, vzdrži se marsikateri mladeneč težko smeha, potiplje s kvedrastim čevljem bolj polahno svojo tovarišico in zakrije svoj rjavi obraz v razguljeno pokrivalo. In vse to v pričo svetega razpela na vaški lipi sredi vasi! —

Pod vaško lipo tamkaj na tratini poleže popoldne daleč priromani berač, razpoloži lepó po vrsti krog sebe svoje vreče in prešteva skrbno nabrane svoje božjake. Pri tem nekaj pomrma, pri tem nekaj pohvali, kakor zasluži po njegovem prepričanju ta ali ona radodarna roka. Potem si zapali, kakor za odškodovanje za toliki trud, pipo tobaka in zadremlje pri njej in sanja sladke nebeške sanje — o polnih vrečah in o svoji goreči pipi — sredi bele vasi. —

Tamkaj pod vaško lipo se zbirajo v nedeljo popoldne pobožni vašani pred krščanskim naukom, da uganejo kakovo modro. A ko zabučí veliki zvon iz visoke line, razprši se urno vse proti cerkvi, kakor poje Heine:

„Hörst du nicht die Glocken läuten,
Wunderlich und wunderhelle,
Fromme Kirchengänger schreiten
Andachtsvoll zur Waldkapelle.“

Tamkaj pod vaško lipo sredi vasi se razkorači po svetem opravilu srenjski brič s celo kopico listin v roki in se prevzetno napenja in hrešči, kaj se od slavne gosposke na znanje daje in ostro zabičuje. Resni možakarji pa in vaški gospodarji ga obsujejo, kakor bečele, ga poslušajo, bolj skrivaje kritikujejo te briške „prefelke“, tudi sem ter tija nekoliko pokolnejo in — si pripravljajo potem pipe tobaka. —

Tamkaj pod lipo sredi vasi sedi na klopi siv ded, sivolasi gospodar in pripoveduje obsipajoči ga mladini čudne, strašne povesti iz svojega dolgega življenja. Včasih pristavi tudi kaj o pesoglavcih, poganih, o povodnem možu, morski deklici, zakleti princezinji, o steklenem gradu in bradastem kralju Matjašu. Mladina pa posluša in zija nepremakljivo, občuduje in kima z glavo in veruje te čudne reči. —

Na vaški tratini sedé v nedeljo popoldne vaške deklice z zagorelimi obrazi, v prazničnih oblekah z belimi zastori ter prepevajo vesele pesni, navadno cerkvene, drugih se ne upajo, če tudi nekaj lepil znajo. A čuj, zdaj kar na enkrat utihnejo, zarudé in se spogledajo, kajti tamkaj za plotom se

prikaže kuštrava glava mladenča, kateri jih poslušša skrivaje. A ko zapazi, da je izdan, odide po drugi strani in zapoje kakor v kljub s hripavim glasom tisto, ki pravi:

„Al' me boš kaj rada imela,
Ko bom nosil suktnjo belo,
Pa 'no sabljico ostró,
Pa 'no puško risano?“

A dekleta se ne menijo dolgo za-to. Kmalu vberejo zopet drugo pesen in so vesele ko poprej.

Ali ena izmed njih tamkaj ob strani, lepa Manica, se mnogokrat spozabi v pesni, ne poje tako gladko ko prej, rdeči vedno bolj in bolj in kedo bi jej zameril? Po nedolžni glavici jej roji v dalji glaseči se mladeneč in ta njegova pesen velja njej, samo njej, nobenej drugi, in le ona razume nepopisljivo gorje, katero jo čaka, ko bode morala živeti kedaj ločena od njega, ki je njeno življenje in vse. To je prava poezija, to so trenutki prave ljubezni pod širokovejato lipo sredi tihe vasi!

In ko pride hladni večer, ko se vleže mračna noč na zemljo in zablješče tamkaj na visokem nebu milijoni zvezd, ko privesla blede luna izza oblakov: kako lepo, kako prijazno je tamkaj sredi vasi.

Iz okenc lesenih koč odsevajo brleče leščerbe v stari-kavih resnih obrazih pod vaško lipo sedečih možakarjev, ki ugibljejo ondi, kako bode vreme jutre, kod bode bolje sejati in žeti, kositi in se potiti za nekaj pičlih pridelkov. Poezije ne poznajo oni, a živé tudi lahko brez nje. Poezija jim je ugodno vreme, pipa tobaka, kupa vina in nekaj tako prijetnega počitka o poletnih večerih — pod lipo sredi vasi.

Pozna ura brenči iz bližnjega zvonika in otlo odmeva po tih dolini. Nihče se ne gane, kakor bi vse dremalo in počivalo. Prostor sredi vasi je zapuščen.

A zdaj se oglasi v daljavi nočno petje in se približuje vedno bolj in bolj. In v tem trenutku se lahko oddrsne marsikatera linica na tih vasi in nekaj belega, neka podoba sloni tam, poslušša, naslanja glavo. In kako veselje!

To so fantje iz bližnje vasi. In tudi on je med njimi. Dobro izmed vseh razloči ljubica njegov glas, njegovo najljubšo pesen:

„Sredi vasi so lipe tri,
Hišica pri njih stoji;
Hišica lesena je,
Roža zlata v nji cveté.“

Kmalu potem je zopet vse živo sredi vasi. Tamkaj pod lipo se zberó fantje, se smejejo in vriskajo, pojó in se veselé, dokler jih ne zasači zaspanec, ali pa nestrpljiva ljubezen odpelje tega in onega pod oknice polno rož, kjer ve, da sloni vže dolgo najlepša cvetka, najlepša deklica, njegova ljubica.

Da, sredi vasi, pod širokovejato, dišečo lipo je vedno isti nepozabljivi, najkrasnejši čas, o jutru in o poludne, z večera in po noči, v zimi in spomladi. A žalibože, ko se vrne prašni potnik čez toliko in toliko let, vidi tu nove obraze, tuje ljudi, tuje veseljake. Le lipa, starodavna lipa, diši kot nekda, moli tako ko prej svoje močne rame pod oblake, a na njej visi še ista božja podoba.

Tamkaj sredi vasi se vsede pod senčnato lipo marsikateri izgubljeni sin in tako milo, tako nepopisljivo mu je pri srcu, ko še nikedar. V perišče zakrije tedaj zamišljeni obraz, da ne vidi tolike spremembe med nekedar in sedaj. In pre-rojen je potnik čez toliko časa! Mladenške moči se mu

vzbujajo na zgrbančenem licu, po ušesih mu šumi zopet nekaj kot skrivnostno šepetanje pesni, ki jo je pel tolikrat sredi vasi, sredi najdražjega kraja, pesen, katere nij umel tedaj, a ume jo zdaj, ko je prepozno, ko ga ne poslušša nihče več:

„Psi lajajo prijazen glas,
Takó si me pozdravljal v noči,
Ko sem hodéval k ljubi vas,
V prijazni beli samski koči.“

Nekoliko črtic o Bosni in Hercegovini.

J. P.

Dogodki, izvršujoči se v Hercegovini, tik naših dalmatinskih mej, obračajo znovič pozornost na gore imenovane dežele. A tudi ponavljanje nekotnih podanij (dat) samo na sebi v resnici nij odveč; kajti res je čudo, da tako bližnje dežele, kakor so rečene, niso bolj znane in geografski bolj preiskane. Tudi to neznanje je sad turške „kulture“, pod ktere „kopitom“ se znanost in blagostanje otomanskih podložnikov tako veselo razvija! Pa čemu bi se tudi evropski „učenjaki“ zanimali za te kraje? Sej tu prebiva zoprna zapadnikom črna raja — slovanske krvi! Takó pa je ukljubi nemškej „temeljitosti“ baš nemška kartografija in zemljepisna znanost tako daleč jo pritirala, da se zdaj novinarji največih nemških listov prepirajo o legi „Monastira“ in „Mostara“ ter o teh nam tako blizu ležečih krajih nič izvestnega ne vedó! Preziranje bližnosti, porogavanje Francozom v zemljepisju bojé nekoliko šibkim, evo — te vsestranske njih temeljitosti! —

Pri tem „izvrstnem“ stanju zemljepisne znanosti o Turčiji nij čudo, ako je znani dr. Hochstetter šče pred kratkim o tem carstvu pisal: „Samo kdor je to deželo prepotoval in med potovanjem vse razne zemljekaze turških krajin primerjal, more verovati, da se v Evropi šče nabajajo velike in pri tem gosto naseljene strani, ktere so do zdaj le malo bolj znane, nego notranjest Afrike in Avstralije.“

Gledé Bosne in Hercegovine naj tedaj tu nekoliko razjasnil podamo.

Hercegovina dela južni kôt onega triogelnika, kterege z ene strani Dalmacija, z druge trojedina kraljevina, s tretje srbska kneževina oklepa. Veči severni del tega triogelnika preseza Bosna. Zemljišče je z večine gorato, krasovito; gore se vzpored z dalmatinskimi od severa proti jugu protezajo.

Hercegovina se na jugu na Crnogoro naslanja; tija in v južno Dalmacijo teži tudi ves nje promet in narodni značaj. Od srbske kneževine je Hercegovina sicer skoz „staro Srbijo“ ločena, ali ta razločenost nij velika; kajti baš v onem vmes ležečem délu zemlje si prav lahko Srbija, Hercegovina in Crnagora roke podajo, kadar bi do vkupnega vojaškega delovanja prišlo.

Glavni kraji Bosne so: mesto Sarajevo s 50.000, Banjaluka s 15.000 in Travnik s 13.000 ljudij. Travnik je glavno mesto Bosne, Sarajevo ima največo kupčijo in obrtnost (najbolj z orožjem), a Banjaluka je najlepše in najtrdnjše bosensko mesto.

V Hercegovini je Mostar največi grad, z 11.000 prebivalcev, tudi jako obrten in trgovinsk; Trebinje, z 3500

ljudij, je bolj zastarano, a Novi Bazar, s 1600 prebivalci, precej bogato in mnogoobiskovano mesto.

Kakor po Turškem sploh, takó tudi v Hercegovini nij cest, tem menje šče železnic. Vozov se tedaj tu ne dá posluževati za prevažanje, nego večidel se upotrebljujejo konji. Nekteri Turki so v novejšem času se domislili, velblôde — prav po orientalskej šegi — vvesti! Zakaj pa cest ne, in železnic; sej bi jih inostranski podvzetniki radi zidali? — Ker se Turčin obliznenja zapadne civilizacije boji! Kajti ta bi mu „patriarhalično“ vladanje zmêtla, rajo izneverila ter tujcem vso nagoto in revščino turške „modrosti“ razkrila. Hinc illae lacrumae!

Da je Hercegovina svoj čas izobrazena slovanska zemlja bila, to kaže velika množ nagrobnih kamenov s staroslovenskimi napisi. Tudi kaže ta množina, da so ti kraji nekđaj bili bolj obljudjeni nego sedaj pod „blagoslovom korana“.

Ves imenovani triogelnik spada v upravnem obziru pod tako zvani „Bosna Vilajet“. V teh stranah odločno prevaguje srbsko-hrvatsko pleme in to z velike večine „orientalskega“, (grškega) obreda. Sicer pak se prebivateljstvo tega vilajeta bolj po veroizpovedanju nego po krvi loči in to na tri stranke: mohamedane, katoličane in „greke“. Kakor znano, spadajo bosenski katoliki pod djakovarsko, hercegovinski pod mostarsko biskupino. Katoličani so sploh v omiki vsem drugim sprednji; vzrok je ta, ker je katoliško duhovenstvo bolj vredjeno in bolj izobrazeno od drugih. Ti duhovniki se smejo za prave vodnike in otce bosensko-hrvatskih katoličanov smatrati. A žalibože! da hlepijo po prvenstvu in da se za tega del Turčinu bolj uklanjajo in poklanjajo, nego je to treba in narodnemu napredku na hasen. Izpovedniki greko-orientalski so v mnogem oziru bolj zanemarjeni; krivo temu je njih popovstvo, ktero je jako neuko. Vzrok temu neuku je najbrž pomanjkanje duhovskih semenišč; navadno morajo oni, ki se hoté za svoj stan bolj izuriti, daljno Rusijo pohajati. Oni Slovani pak, ki so mohamedove vére — kajti pravih osmanlijev tu skoro čisto nobenih nij — so samó navidezni Turki; kajti ne samo, da turški govoriti ne znajo, ampak v njih šegah in navadah je tudi prejšnji njih krščanski značaj jasno razviden in previden.

„V običajih, v noši, v domačem življenju sploh“ — tako piše neki potovalec — „so mohamedanski Bošnjaki čisto krščanski. Oni imajo samó po eno soprogo; njih ženitvinski obredi so stari, krščanski; sužnjevi in sužnjice celó ne poznava; v boleznih rabijo krščanske škapulirje; oni hodijo, kadar jih vest teži, k frančiškonom ali k drugim duhovnikom krščanskim po svét.“

Ta verska polovičnost prihaja odtod, ker so z večine prisiljeni bili k koranu, ne po lastnej želji k njemu pristopili. Vendar se ne sme misliti, da sicer niso mohamedanskega mišljenja; kakor renegati — da-si nolentes volentes — oni strastno podpirajo sultana in „polumesec“.

Najhujša vrsta „poturice“ (poturčencev) so plemiči, po krvi sicer Srbo-Hrvati, a po mišljenju hudi osmanli. To so baš oni oderubi „raje“, koje po svedočtvu potnikov „nepopisljivo“ trpinčijo. Ti „begi“ so pravi dušitelji prostega ljudstva ter vzdržitelji turškega carstva v teh krajinah. Kar je prava sreća za tamošnje ljudstvo, to je propad istega plemstva, ktero je — vsled neznosljive, tudi uže Turkom zo-

prne oholosti — vse svoje privilegije l. 1864 izgubilo, ter začelo v siromaštvo ugrezati. „Ta propad plemstva pak“ — tako piše neki potovalec — „ob enem naznanja tudi bližnji konec bosensko-turške sijajnosti in svetlosti.“

Bosna in Hercegovina niste baš neplodni zemlji. Glavni proizvodi so: koruza, ječmen, tobak in obila živina, a nelepa, neoplemenjena. Teh proizvodov se celó za izvožnjo (v Dalmacijo) dovolj pridela. Ali kako bi se vzdignolo zemljedstvo pod tako upravo, kakoršna tam črez stoletja vlada? Tudi lesa ne manjka; visoke planine so lepo obraščene; se ve da se z lesom tudi tam, kakor po drugod, neusmiljeno gospodari. Tudi rudnin zemlja nij uboga: zlata, srebra, živega srebra in premoga bi se lahko mnogo izkopaló, ali kako bi se spečavalo brez cest in železnic?

Sploh pa je ves vilajet, posebno bosenski del, po sporočilih potnikov „krasen planinski svet, poln gor, pečin in klanjcev, poln luž, jam in prvotnih gozdov, poln različnih romantičnih obrazov, svet poln planinske dražesti in prirodnih lepót.“ —

Glavna zapreka, da se Slovan v Turčiji ne more do človeške omike popeti, tiči v miroljubnem njega značaju, kakor vsi potopisci utrjujejo. O drugih, po našem mnenju ne manjših zaprekah na tem mestu ne moremo govoriti. Sicer pak bi krivo bilo mnenje, da tamošnji Slovan vse krivičnosti molčé in brez upora prenaša. Nasprotno; povestnica baš našega veka kaže nam dovolj, da se narodna samosvest tam čem dalje tem bolj vzbuja.

Tudi srbsko-hrvatski prebivalec Bosne in Hercegovine, tlačena in brezpravna „raja“ (t. j. čreda), se s ponosom spomina svojih nekdanjih kraljev, pridevaje si častno ime „Srblijin“, če ravno mu Turčin to prepoveduje! Tudi si raja uže snuje domačih šol z narodnim jezikom, in vsa znamenja kažejo na to, da doba svobode nij daleka. „Samó ugodnega vetriča treba“ — piše neki nemški potovalec — „in tleče iskre buknejo v silni plamen, v katerem se bode obdarovani ta narod kakor ptič feniks prerodil.“

Književni ogled.

J. P.

Zanimivo delce (iz „Slov. Nar.“ prenatísнено) je knjižica: „O slovanskej trgovini na jugu“, spisana, kakor vse kaže, od nekega v Trstu živečega Slovenca. Ta samo 51 str. v osmerki obsezajoča knjižica dokazuje prav živo, kje je naše narodno delo šče nepričeto: na polju svetovne ali velike trgovine, h kojej baš nas Slovence zemljiščni položaj sam vabi. — Narodnim šolam in dekliškim učiliščem bode dobro služila nova učna knjiga: „Mali prirodopis s podobami“, ktero je po dr. Netoliczki poslovenil marljivi Iv. Lapajne (v Brnu pri Bušaku, po 60 kr. zvezek). Za narodno naše šolstvo zaznamovalo bi vvedenje te knjige velik napredek. — V pospeh „pravilnega“ govorjenja in ob enem tudi zabave izdaje Iv. Tomšič: „Gledališke igre za slovansko mladino“ I. zvez. „Star vojak in njegova rejenka.“ Misel nij naopačna; ako se v šoli pesni deklamujejo in povesti pripovedujejo, zakaj se mladina ne bi tudi v dramatičnem krasnoslovju urila? — Izmed šolskih poročil srednjih učilišč omenjamo tu delo M. Pleteršnikovo: „Vodnik, učitelj Ljubljanske gimnazije“, v katerem znani g. pisatelj po izvirnih listinah in pismih Vodnikov prezanimivi životopis dopolnjuje.